

Організація безпечного освітнього процесу у закладах освіти

Визначення поняття “особливий період”

Стаття 1. Визначення основних термінів

особливий період - період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

Закон України «**Про оборону України**» (Відомості Верховної Ради України, 1992, № 9, ст.106)

Стаття 19. Цивільний захист України

Цивільний захист України у мирний час здійснюється відповідно до Кодексу цивільного захисту України, а в **особливий період**, зокрема у воєнний час, та з метою підготовки до нього - з урахуванням особливостей, визначених нормами міжнародного гуманітарного права, законодавством про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану.

Закон України "**Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію**" від 21.10.93 N 3543-XII

Нормативні документи з питань цивільного захисту у сфері освіти

Кодекс цивільного захисту України

Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

Постанова КМУ від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».

Постанова КМУ від 27 вересня 2017 р. № 733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту».

Наказ МОН України від 21.11.2016 р. № 1400 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2016 р. за №1623/29753.

Організація цивільного захисту у сфері освіти

Кодекс ЦЗ України, Глава 10. Навчання населення діям у НС

Стаття 39. Організація навчання населення діям у НС.

1. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

- 1) за місцем роботи - працюючого населення;
- 2) за місцем навчання - здобувачів освіти.

2. Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях покладається:

1) **працюючого ... населення** - на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, **які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій;**

2) **здобувачів освіти** - на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та на заклади освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.

Стаття 40. Навчання працюючого населення

1. Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також **під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.**

Навчання працівників центральних органів виконавчої влади, інших органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, **суб'єктів господарювання** із числа керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, організовується роботодавцем відповідно до **порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, затвердженого Кабінетом Міністрів України (ПКМУ №819).**

Стаття 41. Навчання здобувачів освіти

1. *Навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час освітнього процесу дітей старшого дошкільного віку за навчальними планами і програмами розвитку дітей, учнів - за навчальними планами і програмами з навчальних предметів, студентів на кожному рівні вищої освіти - за програмами навчальних дисциплін та планами об'єктових тренувань з питань цивільного захисту за рахунок коштів, передбачених на фінансування закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня.*

Метою створення функціональної підсистеми «Навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту» є:

- 1) захист населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період, зменшення матеріальних втрат у разі їх виникнення на підприємствах, у навчальних закладах, установах та організаціях, що належать до сфери управління МОН (далі - підприємства, установи та організації галузі);**
- 2) організація та здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних із запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціального, воєнного характеру та захисту від їх факторів ураження учасників навчально-виховного процесу;**
- 3) організація та здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних із навчанням дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності).**

Завдання функціональної підсистеми, які стосуються особливого періоду:

Пункт 4:

8) розроблення та здійснення заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій галузі в особливий період;

(це заходи, які розробляються управліннями (відділами) у сфері освіти та подаються до Плану ЦЗ на особливий період у територіальні громади, райони у місті)

10) здійснення заходів щодо укриття працівників та учасників освітнього процесу підприємств, установ та організацій галузі в захисних спорудах цивільного захисту;

12) створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;

Організація цивільного захисту в закладах освіти

Постійно діючими органами управління функціональної підсистеми є:

на місцевому рівні - підрозділи освіти у складі районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (у разі їх утворення), посадові особи з питань цивільного захисту;

на об'єктовому рівні організація заходів цивільного захисту у рамках функціональної підсистеми здійснюється **керівником закладу освіти...**, а також спеціально створеними (призначеними) ними підрозділами (**посадовими особами**) з питань цивільного захисту з урахуванням вимог, зазначених у частині другій статті 20 Кодексу цивільного захисту України.

Для координації діяльності, пов'язаної із захистом персоналу від надзвичайних ситуацій, запобігання таким ситуаціям, а також координації робіт з ліквідації їх наслідків на об'єктовому рівні підприємствами, установами та організаціями галузі утворюються **комісії з питань надзвичайних ситуацій, яку очолює керівник закладу освіти.**

Організація заходів цивільного захисту на об'єктовому рівні

З метою виконання завдань залежно від характеру надзвичайної ситуації керівник закладу загальної середньої, дошкільної та професійної (професійно-технічної) освіти з чисельністю працюючого персоналу **більше 50 осіб**, відповідно потребам, має підстави створити наступні за спеціалізацією ланки цивільного захисту:

- **протипожежна ланка;**
- **медична ланка;**
- **ланка охорони громадського порядку;**
- **ланка (група) зв'язку та оповіщення (в разі потреби).**

Спеціалізовані ланки цивільного захисту (групи, команди) провадять свою діяльність відповідно до Положень, які затверджуються керівником закладу освіти, який їх утворив.

Навчання з питань ЦЗ в закладах освіти (ЗЗСО та ЗДО)

Теоретична складова

Навчання безпосередньо в закладах освіти

Навчання за межами
ЗЗСО та ЗДО

Навчання працюючого персоналу здійснюється згідно з **програмами** підготовки працівників до дій у НС:
- за програмою загальної підготовки;
- за програмою спеціальної підготовки (спеціалізовані ланки).

Підготовка учнів ЗЗСО та ЗП(ПТ)О до дій у НС здійснюється в рамках вивчення предметів «**Основи здоров'я**» та «**Захист України**»

Освітня робота з дітьми дошкільного віку проводиться згідно з вимогами **базового компонента дошкільної освіти**

Функціональне навчання керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту

*у перший рік призначення на посаду і періодично один раз на **три** роки*

Практична складова

День цивільного захисту

Проводиться наприкінці навчального року (квітень — травень)

Тиждень безпеки дитини

Проводиться щороку (квітень — травень)

Тиждень знань з основ безпеки життєдіяльності

квітень — травень,
жовтень — листопад

Практичне тренування

щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників освітнього процесу (не рідше одного разу на півроку)

**Підготовка працівників до дій у надзвичайних ситуаціях
в особливий період передбачає:**

за програмою загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій - вивчення інформації, що міститься у планах реагування на надзвичайні ситуації, про дії в умовах загрози і виникнення надзвичайної ситуації, а також оволодіння навичками надання першої допомоги потерпілим, користування засобами індивідуального і колективного захисту;

за програмою прискореної підготовки працівників до дій в особливий період - навчання способам захисту від наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням засобів ураження в особливий період, що здійснюється підприємствами, установами та організаціями, які продовжують роботу у воєнний час, і розпочинається одночасно з уведенням в дію планів цивільного захисту на особливий період.

Рекомендована тематика **Програми прискореної підготовки** працівників до дій в особливий період надана в додатку до **Організаційно-методичних вказівок** щодо навчання населення Харківської області діям у надзвичайних ситуаціях у 2022 році.

Планування заходів цивільного захисту в закладі освіти

Для організації діяльності єдиної державної системи цивільного захисту розробляються та затверджуються:

- **план реагування на надзвичайні ситуації** (розробляється у масштабі України, галузі, Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання (крім об'єкта підвищеної небезпеки), а суб'єктами господарювання (крім об'єктів підвищеної небезпеки) з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше розробляється та затверджується **інструкція щодо дій персоналу суб'єкта господарювання** у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій;

- **план цивільного захисту на особливий період** (розробляється у масштабі України, галузі (освіта), Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, території відповідної територіальної громади, району у місті, а також суб'єкта господарювання, який продовжує роботу у воєнний час та який віднесено до категорії цивільного захисту).

- **план проведення заходів з евакуації населення (працівників), матеріальних і культурних цінностей** у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій (розробляється у масштабі галузі, Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, району, територіальної громади, району у місті, суб'єкта господарювання).

Функціональна підсистема проводить свою діяльність відповідно до **планів основних заходів цивільного захисту МОН на відповідний рік**.

Документи, які рекомендовано відпрацьовувати під час планування навчання учасників освітнього процесу

1. Наказ МОН України від 01.02.2022 № 88 «Про затвердження галузевого плану основних заходів цивільного захисту Міністерства освіти і науки України на 2022 р.»

п.7. Організація та проведення:

2) **практичного тренування** щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників освітнього процесу (не рідше одного разу на півроку, а в установах сезонного типу - на початку кожної зміни).

Відповідальні за виконання: Керівники закладів освіти, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОН

п.11. Функціональне навчання керівного складу і фахівців ... підприємств, установ та організацій ...

п.12. пп. 14. Організація і проведення:

1) у закладах професійної (професійно-технічної), загальної середньої освіти - **Дня цивільного захисту та Тижня знань з основ безпеки життєдіяльності;**

2) у закладах дошкільної освіти - **Тижня безпеки дитини;**

2. Наказ ДСНС України від 14.12.2021 № 821 «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях на 2022 – 2023 роки».

3. Організаційно-методичні вказівки щодо навчання населення Харківської області діям у надзвичайних ситуаціях у 2022 році.

Планування заходів цивільного захисту в особливий період

В особливий період, відповідно наказу МОН №1400, функціональна підсистема функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України “Про правовий режим воєнного стану” та “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, а також іншими нормативно-правовими актами.

Переведення функціональної підсистеми у режимі функціонування в умовах особливого періоду здійснюється відповідно до актів Президента України, Кабінету Міністрів України, **плану цивільного захисту МОН на особливий період**.

Заходи цивільного захисту в особливий період здійснюються відповідно до **плану цивільного захисту МОН на особливий період** та **планів цивільного захисту організацій галузі освіти і науки на особливий період**.

Залучення сил цивільного захисту до проведення заходів цивільного захисту в особливий період здійснюється згідно з планами цивільного захисту на особливий період.

Особа з питань цивільного захисту відповідно до покладених завдань

організовує та забезпечує проведення з працівниками індивідуального і курсового навчання за програмами підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях, а також інструктажів з питань цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки;

розробляє проекти **наказів** ... щодо організації та реалізації заходів цивільного захисту;

організовує розроблення проекту плану основних заходів цивільного захисту ... на рік;

розробляє зведений план-графік проведення **Днів цивільного захисту, Тижнів безпеки дитини і практичних тренувань** щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників освітнього процесу, організовує його виконання та звітує за результатами проведених заходів;

організовує та контролює проходження посадовими особами ... навчання з питань цивільного захисту, пожежної безпеки;

готує звітні документи з питань цивільного захисту ...

Наказ Міністерства внутрішніх справ України 20 квітня 2017 року № 325 “Про затвердження Типового положення про підрозділ з питань цивільного захисту суб'єкта господарювання”, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 травня 2017 р. за № 626/30494

Оповіщення та інформування населення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій

Доведення сигналів, повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій до населення, а також інформування здійснюється:

через АТ “Національна суспільна телерадіокомпанія України”, державні і публічні телерадіокомпанії, комунальні, громадські та інші телерадіоорганізації незалежно від форми власності з використанням їх телемереж та мереж ефірного радіомовлення (із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною);

через операторів електронних комунікацій із залученням електронних комунікаційних мереж загального користування (телефонний зв'язок, текстові повідомлення);

через Інтернет-ресурси (сайти, соціальні мережі, застосунок «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА»).

Оповіщення та інформування населення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій

Для привернення уваги перед доведенням інформації до населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації передається попереджувальний сигнал “**УВАГА ВСІМ**”, а саме: уривчасте звучання електросирен, часті гудки транспорту, зокрема у запису мережами радіомовлення та через вуличні гучномовні пристрої.

Тривалість звучання попереджувального сигналу становить **три - п'ять хвилин**. Після попереджувального сигналу здійснюється трансляція телерадіомережами відповідних повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайної ситуації (**Повітряна тривога, Хімічна загроза, Радіаційна небезпека, про проведення евакуації**) із супроводженням інформації жестовою мовою та/або субтитруванням, якщо вона є голосовою, і аудіокоментуванням, якщо вона є візуальною.

Департамент цивільного захисту Харківської обласної державної адміністрації нагадує дії по сигналу «УВАГА ВСІМ»

Уривчасте звучання електросирен означає - «УВАГА ВСІМ» - це головний сигнал цивільного захисту, який подається для привернення уваги населення.

Почувши звучання електросирен (здійснюється на протязі **3-5 хвилин**), необхідно включити телебачення або радіомовлення (дротове чи ефірне на частоті **106,1 МГц**) Філії публічного акціонерного товариства "Національна суспільна телерадіокомпанія України" "регіональна дирекція UA: ХАРКІВ" для прослуховування термінових повідомлень.

Вислухавши повідомлення, необхідно діяти у відповідності з отриманими вказівками.

Якщо передано повідомлення про проведення евакуації (тимчасове відселення):

- без поспіху і паніки взяти з собою особисті речі, документи, гроші та цінності;
- закрити вікна, вимкнути електро-, газо- та водопостачання;
- залишити приміщення та рухатись на збірний евакуаційний пункт.

Якщо передано сигнал «ПОВІТРЯНА ТРИВОГА»:

- попередити сусідів;
- допомогти хворим та людям похилого віку якнайшвидше дістатися захисної споруди, метро, тунелю, підвального приміщення або іншої підземної споруди.

Дотримуйтеся спокою та порядку. Дійте без паніки та метушні.

Уважно слухайте повідомлення органів управління з питань цивільного захисту.

Організація оповіщення та інформування за сигналом “Повітряна тривога” учасників освітнього процесу

1. В освітніх та інтернатних закладах керівники зобов'язані встановлювати **радіотрансляційні точки** для передачі інформації з питань цивільного захисту (**ПКМУ №733**).
2. Керівник закладу освіти, отримавши сигнал “Повітряна тривога”, надає розпорядження або заступнику директора, посадовій особі, черговому тощо... про оповіщення учасників освітнього процесу на евакуацію.
3. Далі сигнал подається на весь заклад освіти і відбувається негайна евакуація у фонд захисних споруд цивільного захисту.

Порядок дій працівників закладів освіти

У закладах освіти мають бути створені відповідні умови та проведені попередні заходи з підготовки всіх учасників освітнього процесу, а саме:

1. Ознайомлення з місцем розташування укриттів фонду захисних споруд цивільного захисту, правилами поведінки під час переміщення до укриття та перебування в ньому.
2. Пояснення дій, що передбачені Планом реагування на надзвичайні ситуації або Інструкції закладу.
3. Обговорення необхідних речей, які учасники освітнього процесу повинні взяти із собою в укриття.
4. Розподіл учасників освітнього процесу в укриттях із урахуванням місткості та розташування.
5. Встановлення показників напрямку руху до укриттів для швидкого та безпечного переміщення.

Почувши сигнал оповіщення необхідно організувати переміщення учасників освітнього процесу у супроводі з вчителем або відповідальною особою, яка після завершення небезпеки та оголошення відміни сигналу організує повернення учасників освітнього процесу до запланованих заходів, а також перевірятиме наявність учнів в укритті та у приміщеннях закладу освіти після завершення небезпеки.

Порядок дій у разі оголошення сигналу «Повітряна тривога»

1. Відповідальна особа вмикає наявну систему оповіщення закладу.
 2. Вчитель сповіщає учнів про загрозу, а батьків – про переміщення дітей до укриття.
 3. Необхідно організувати пересування двома колонами в приміщенні класу та швидко залишити кабінет.
 4. Для супроводу початкових класів можуть бути залученні помічники.
 5. Для швидкого надання медичної допомоги має бути залучений медичний працівник.
 6. Відповідальні особи після оголошення сигналу оповіщення мусять перевірити всі приміщення закладу на відсутність у них учасників освітнього процесу та працівників закладу, по завершенню перевірки прямувати до найближчого укриття.
 7. Учні, які знаходяться на подвір'ї закладу, під час сигналу оповіщення повинні самостійно рухатися до найближчого укриття фонду захисних споруд.
 8. У середині захисної споруди відповідальні особи повинні допомогти учасникам освітнього процесу швидко та спокійно зайняти місця.
 9. Під час перебування в захисній споруді вчителі та відповідальні особи здійснюють необхідну підтримку, заходи для комфортного та спокійного перебування в укритті.
 10. Після завершення небезпеки та оголошення про відбій тривоги, вчителі та відповідальні особи слідкують за тим, щоб вихід усіх учасників освітнього процесу з укриттів здійснювався колонами або групами.
 11. Під час переміщення до укриттів необхідно врахувати наявність інклюзивних груп і класів. У випадку присутності дітей з ООП – попередньо проводити з ними навчання та бесіди, передбачити швидке та спокійне переміщення до укриття, спеціальне місце та заходи, що будуть здійснюватися в укриттях для максимального залучення до них дітей з ООП.
- Нагадаємо, укриття мають відповідати встановленим вимогам.

Порядок дій для здобувачів освіти

За вказівкою вчителя, учні залишають приміщення класу (кабінету) та швидко рухаються до захисної споруди. При обмеженому просторі для пересування учні залишають приміщення групами.

Під час переміщення учні без галасу, штовханини, уникаючи скупчення слідуєть евакуаційними шляхами.

Учні, які знаходяться на подвір'ї закладу, під час сигналу оповіщення повинні самостійно рухатися до найближчого укриття фонду захисних споруд.

Прибувши до захисної споруди, учні швидко та спокійно займають місця, які визначені для їх класу.

Перебуваючи у захисній споруді, забороняється шуміти, запалювати без дозволу сірники, запальнички, свічки, не допускається пересування приміщеннями без особливої потреби.

Учням необхідно дотримуватися дисципліни, якнайменше рухатися та діяти за вказівками вчителя.

Після завершення небезпеки та оголошення про відбій тривоги, учні здійснюють вихід із укриття організовано класом.